

Arabiska

TEXT & FOTO:
Staffan Eng

”Barnen skrattar och gråter”

NÄR HELEN AL-JANABI spelade *Fröken Julie* under sin skådespelarutbildning i Damaskus hade hon svårt att förstå pjäsen. Det var först när hon kom till Sverige som bitarna föll på plats.

– Långsamheten och tystnaderna är en del av rytmen i det svenska språket. På arabiska pratar vi väldigt snabbt och stannar inte upp. Då försvinner stämningen i Strindbergs pjäser, säger hon.

I dag leder hon en teatergrupp som ger föreställningar och workshoppar för arabisktalande barn. Tanken är att kommunicera med barnen på ett sätt som bara är möjligt på deras modersmål.

– Att se en pjäs på sitt hemspråk är en helt annorlunda upplevelse än att se en pjäs på svenska. Man förstår, man skrattar och gråter.

Oftast använder skådespelarna syrisk dialekt, som är välkänd genom tv-serier i hela arabvärlden. Men i gruppens senaste uppsättning *Don Quijote* talar huvudpersonen även standardarabiska, vars bokliga klang förstärker intrycket av någon som har förläst sig på riddarromaner.

Det är också ett sätt att låta barnen få höra standardarabiska, som de annars bara läser i modersmålsundervisningen. Hemma och med sina arabiskspråkiga vänner talar de i stället olika dialekter.

– Vi försöker göra standardarabiskan tillgänglig med rim och ordlekar. Som när Don Quijote kallar Riddaren av den vita månen för ett ägg, eftersom أبيض, ”abyad”, ’vit’, och بيض ”bid”, ’ägg’, heter nästan likadant.

Helen Al-Janabi är skådespelare och konstnärlig ledare för Arabiska teatern. Deras föreställningar textas även på svenska.

Historia: Högarabiskan – Koranens språk – blev officiellt språk i det umayyadiska kalifatet på 600-talet. Dess erövringar spred språket över Nordafrika och sydvästra Asien. Under medeltiden trängdes högarabiskan undan av olika nyarabiska dialekter, men 1800-talets arabnationalism gav språket en renässans. I dag är *standardarabiska* – en moderniserad form av högarabiskan – officiellt språk i nästan alla arabisktalande länder.

ARABISKA är det näst vanligaste modersmålet i Sverige

Grammatik: De flesta ord är uppbyggda kring en rot, som består av två eller tre konsonanter. Av roten ”k-t-b” – ’skriva’ eller ’skrift’ – bildas till exempel orden كَتَبْتُ, ”katabt”, ’jag skrev’, كِتَاب, ”kit-b”, ’bok’, مَكْتَب, ”maktab”, ’kontor’, och مَكْتَبَةٌ, ”maktabah”, ’bibliotek’. Nyarabiskan är i flera avseenden grammatiskt enklare än standardarabiskan.

Alfabet: Arabiska skrivs från höger till vänster, och ofta anges bara konsonantljuden. Bokstäverna ser olika ut beroende på om de står ensamma, i början, i mitten eller i slutet av ett ord. Ordet قَلْب, ”qalb”, ’hjärta’, består till exempel av konsonanterna ق, k, som skrivs ق i början av ord, ل, ’l’, som skrivs ل i mitten av ord, och ب, b, som skrivs ب i slutet av ord.

310

miljoner talare i framför allt Mellanöstern och Nordafrika, vilket gör arabiskan till världens femte största språk. Med 200 000 svenska talare har arabiskan gått om finskan som Sveriges näst vanligaste modersmål.

Liten ordlista

مرحبا, ”marhabaan” = ’hej’
سُكَّر, ”sakar” = ’socker’ – västerländska språk har många inlån från arabiskan, särskilt inom vetenskap och matematik.
صَفْر, ”sifr” = ’noll’ – därav ordet siffra.
حَبِيبِي يَا, ”yalla habibi” = ’kom igen, älskling’ – ordet för ’älskling’, ”habibi”, används även vid familjärt tilltal till vänner.
دَمَّ حَفِيف, ”khafiif damm” = ’lätt blod’ – motsvarar ’en känsla för humor’.
طَائِرٌ عَقَلِي مِنَ الْفَرْحَةِ = ’mitt huvud flyger av glädje’ – arabiskan använder gärna färgstarka uttryck.

Dialekter: Arabvärlden utmärks av så kallad *diglossi*, där två varianter av samma språk används i olika situationer. Standardarabiskan används som skriftspråk, medan nyarabiska dialekter används som talspråk. Dialekterna skiljer sig så mycket att de ibland är inbördes obegripliga. I sådana fall kan de talande ta hjälp av standardarabiska.

